

Flygvapnets flygflottiljer F 16 Kungl Upplands flygflottilj

Sk 16 från bland annat F 16 ingick i ett antal spaningsgrupper i krigsorganisationen. De kallades informellt för Reservflygkåren och vid övningar försågs flygplanen ibland med förbandsemlen i form av en mygga. En av gruppernas uppgifter var spaning efter ubåtar.

Av LENNART ANDERSSON

Enligt riksdagsbeslut den 17 juni 1942 skulle flygvapnet sätta upp nio nya flygflottiljer, av vilka en skulle förläggas till Uppsala och den skulle vara en jaktflottilj. Skå-Edeby väster om Stockholm hade övervägts som förläggningsort, men vid Ärna, strax utanför Uppsala, hade redan ett civilt flygfält påbörjats, som var

bättre lämpat. Det beskrevs på sin tid som landets största med 200 hektars yta. Sommaren 1943 var det endast delvis användbart och mätte då 2 000 meter i två riktningar och 1 600 meter i en tredje. Kungl Upplands flygflottilj (F 16) sattes upp den 1 juli 1943 och dess förste chef blev Bengt Jacobsson, men han kom redan 1944 att efterträdas av Knut Lindahl. Flottiljens administration kom igång,

men någon flygning kunde inte bedrivas i Uppsala förrän fältet var helt färdigt april/maj 1944. Utbyggnaden fortsatte och 1945 byggdes den 1 700 meter långa så kallade "Atlantbanan", som var tänkt som reserv för den civila trafiken på Bromma.

B 17-prototypen först

F 16:s första flygplan blev en P 7, det vill säga en av prototyperna till Saab B 17, som kom från F 8 den 20 december 1943. I maj 1944 följde en Sk 11 Tiger Moth och den första av totalt sex Northrop B 5, avsedda för målbogsering och instrumentskolning. Mot slutet av året övertogs fem Sk 12 Stieglitz från F 5 och i oktober 1945 fick man tre Klemm Sk 15. Även F 16 försågs med ett antal glid- och segelflygplan. Runt årsskiftet 1943/44 anlände två Se 102 Grunau Baby och en Se 104 Weihe och 1944 fick man två Se 103 Kranich. Flottiljens två byggsatser till G 101 (SG 38) arbetade man på från hösten 1943, och den första blev klar i augusti 1945.

F 16:s jaktdivisioner skulle utrustas med FFVS J 22. Den första maskinen kom

Foto Svensk Flyghistorisk Förenings arkiv

Ett av F 16:s första flygplan, en Sk 11 Tiger Moth, anlände till Uppsala i maj 1944. Från 1945 bar det märkning F16-7.

J 26 Mustang blev flottiljens första krigsflygplan och som mest fanns över 70 exemplar i Uppsala. Bilden tagen under en vinterövning på Kallax 1957–1958.

den 2 maj 1944 och följdes fram till i april året därpå av ytterligare 55 plan, men då var beslut redan fattat att flottiljen i stället få J 26 Mustang. 50 stycken J 26 levererades från England i april 1945 och samtliga J 22 överlämnades till F 10.

Över 70 Mustang

F 16 kom att använda J 26 under relativt lång period och som mest fanns över 70 exemplar i Uppsala, men de användes även av F 20, även om alla flygplan var F 16-märkta.

Först 1952–1954 togs steget in i jetåldern, då 60 stycken J 29A Tunnan levererades och ytterligare ett antal tilldelades F 20.

I krigsplanläggningen var Uppsala utgångsbas för alla F 16:s tre divisioner, men från 1949 angavs i stället vid krigsfall IIN Kallax, Frösön eller Söderhamn, från 1951 Frösön, Söderhamn eller fält 28 Gunnarn. Vid mitten av 1950-talet blev en berghangar färdig på hemmabasen, men från 1956 skulle endast två av divisionerna vara kvar där. Den tredje

fick Tierp som krigsbas och från 1957 var utgångsbaseringen Uppsala, fält 24 Tierp och Västerås. De första 14 flygplanen av versionen J 29F anlände 1959 och sedan ökade antalet till nära 40, men J 29F användes också av F 20. I F 16:s krigsorganisation fanns två divisioner med J 29A och en med J 29F. Under en period mellan 1962 och 1968 fanns en fjärde division utrustad med J 29F och personal från F 20 och den hade Söderhamn, från 1965 Borlänge, som krigsbas.

Liksom andra flottiljer fick även F 16 ett antal glid- och segelflygplan för segelflygutbildning. Detta är en av flottiljens två Se 102 Grunau Baby.

Fotograf okänd/Svensk Flyghistorisk Förenings arkiv

1952 började leverans av 60 stycken J 29A Tunnan och senare tillfördes F 16 även versionen J 29F. Typen efterträddes av J 35 Draken 1962, men en division J 29F fanns kvar i krigsorganisationen ända till 1968.

Draken från 1961

F 16 skulle sedan få nya flygplan i form av J 35 Draken och de första som kom var tio J 35A, vilka stannade i Uppsala 1961 till 1962, men de ingick aldrig i krigsorganisationen. F 16 utrustades i stället 1962 med versionen J 35B, men redan 1964 lämnades dessa flygplan vidare till F 18

och i stället fick F 16 återgå till versionen J 35A och full uppsättning levererades 1963–1965. I och med övergången till J 35 Draken ändrades också den planerade krigsbaseringen till Uppsala, fält 24 Tierp och fält 54 Gimo. F 16 hade från och med januari 1963 hand om all typinflygning på Draken och tilldelades därför från 1962

ett 25-tal tvåsitsiga Sk 35C. De fanns kvar till 1986, då de kvarvarande 11 exemplaren överlämnades till F 10.

En av F 16:s divisioner vakantsattes den 1 juli 1967 och utgick därmed ur organisationen. De andra två divisionerna bytte 1976–1977 till Drakenversionen J 35F. Den tredje divisionen kom att sättas upp på nytt i och med att den på Tullinge baserade F 1-divisionen J 35F överfördes till F 16 den 1 januari 1983 när F 1 avvecklades. Den behöll sin basering på Tullinge och blev kvar där tills den avvecklades igen den 30 juni 1985. De två återstående divisionerna i Uppsala fick JA 37 Viggen 1986–1987.

Sedan F 20:s flygtjänst avvecklats fanns från 1982 den grundläggande taktiska utbildningen på Saab SK 60 vid 5. divisionen F 16. Från 1983 hade F 16 därför ansvar för att i krig organisera två lätta attackdivisioner med SK 60 och de hade fram till 1997 Heden och Jokkmokk som krigsbaser. Även Krigsflygskolans SK 60 flyttade 2002 från F 10 till F 16, men stannade i Uppsala bara till den 1 juli 2003, då flyttillet gick vidare till Malmslätt och de sista 13 SK 60 överlämnades dit.

Från 1963 hade F 16 ansvar för all typinflygning på Draken och tilldelades därför ett 25-tal tvåsitsiga Sk 35C.

Foto Nils Andersson/Svensk Flyghistorisk Förenings arkiv

Transportflygheten

År 1985 övertog F 16 från F 18 en sambandsflyggrupp med fyrsitsiga SK 60, en TP 87 Cessna 404 och en TP 88 Metro. TP 88-planet byttes 1986/87 mot ett nytt av liknande modell. Gruppen kallades från 1990 Transportflygheten. En TP 100A Saab 340 tillkom 1990, en TP 102A Gulfstream 1992, samt en TP 102C år 2001. I juni 1993 övertog F 16 Malmendetachmentet från F 13 och då fanns där en målflygdivision med tre J 32B, fem J 32D och 13 J 32E Lansen utrustade för målflygning, måldragning och störuppgifter. Dessutom fanns två signalspaningsplan av typ TP 85 Caravelle. Målflygdivisionen avvecklades i juni 1997. Mellan 1995 och 1999 levererades sex stycken S 100B Argus (Saab 340) flygande radarstationer och två signalspaningsflygplan av typ S 102B Korpen (Gulfstream) levererades 1995, men de kom i operativ tjänst betydligt senare. Trots att dessa flygplan administrativt tillhörde F 16 var många av dem inte baserade i Uppsala, utan på Arlanda, Bromma och Malmen.

Den 16 maj 2001 fattade riksdagen beslut om att F 16 skulle avvecklas och därför överfördes administrationen av alla transport- och signalspaningsflygplan till F 17 under 2003. Den 31 december 2003 avvecklades flottiljen F 16 och flygbasen och ett antal andra funktioner överlämnades till Flygvapnets Uppsalaskolor (F 20).

Enligt riksdagsbeslut 2020 återinvigdes Upplands flygflottilj F 16 som flygflottilj den 14 oktober 2021, dock utan fast placering av några stridsflygplan.

Flygplanstyper som tillhört F 16

- B 5, B 17
- Hkp 3, Hkp 10
- J 22, J 26, J 29, J 32, J 35, JA 37
- P 7
- S 100, S 102
- Sk 11, Sk 12, Sk 15, Sk 16, Sk 25, Sk 35, Sk 50
- TP 85, TP 87, TP 88, TP 100, TP 102
- G 101, Se 102, Se 103, Se 104

Läs mer:

Asklin, Gunnar, En flygflottilj. Kungl Upplands flygflottilj 25 år, 1968

Vingar över Uppland: Ett halvsekel med Ärnaflyget: F 16 1943–1993, 1993

Det sista decenniet: F 16 Upplands flygflottilj: en minnesbok 1993–2003, 2003

Lennart Andersson är "jämte i försakingringen" (Uppsala). Han har skrivit ett 20-tal böcker och hundratals artiklar om flygets historia i svensk och utländsk fackpress. Intresseområden: svenskt flyg, speciellt under kalla kriget, tyskt flyg under mellankrigstiden, särskilt Junkers, flyget i Kina före 1937 och i Sovjetunionen 1917–1941, tidigt flyg i länder som Iran, Jemen med flera.

På F 16 fanns fram till 1976–1977 Drakenversionen J 35A (bilden) och den ersattes av versionen J 35F. Bilden tagen i samband med en övning, kanske på Tierpsbasen i norra Uppland.

Ovan: JA 37 Viggen blev från 1986–1987 F 16:s (hittills) sista stridsflygplan och användes fram till nedläggningen 2003. Här har fpl 37439 ställts på nosen på ett gräsält vid F 16 för en demonstration av räddningstjänsten.

Nedan: Ett av de transportflygplan som tillhört F 16 var TP 100A, det vill säga Saab 340.

